

การมีส่วนร่วมในพุทธรัฐศาสตร์ในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Participation in Buddhist Political Science in the Preservation and Continuation of the World Heritage Site Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

สุรศักดิ์ ศรีธรรมกุล

Surasak Srithammakul

หลักสูตรการจัดการรัฐกิจและการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชาการจัดการรัฐกิจและการปกครองท้องถิ่น, มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Public Administration Program in Public Management and Local Government, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University

E-mail: ass.tae@gmail.com

Received: Mar 18, 2023; Revised: Apr 5, 2023; Accepted: Apr 11, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการ ผู้เขียนสังเคราะห์เชิงเอกสารการมีส่วนร่วมในพุทธรัฐศาสตร์ในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการสังเคราะห์การมีส่วนร่วมในพุทธรัฐศาสตร์ มีดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ภาครัฐและทุกภาคส่วนมีส่วนโดยนำวัฒนธรรมพื้นบ้านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ สร้างเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นหรือการส่งเสริมการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม 2) การมีส่วนร่วมด้านวิถีทางที่นำมาสู่รัฐศาสตร์แนวพุทธ คือ การปกครองตามแนวพุทธในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก เน้นไปที่นักปกครองหรือผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี ใช้อำนาจตามแนวพุทธศาสตร์โดยวิธีการบำเพ็ญประโยชน์ทางพุทธรัฐศาสตร์ จูงใจให้ชุมชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกด้วยหลักพุทธรัฐศาสตร์ด้วยวิถีทางที่นำมาสู่รัฐศาสตร์แนวพุทธ 3) การมีส่วนร่วมด้านภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง เป็นคนที่มีความสามารถในการมีอำนาจและอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก 4) การมีส่วนร่วมด้านหลักพุทธธรรมประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสในสิทธิ หน้าที่ของพลเมืองและมีเจตคติที่ดีในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกโลกอย่างยั่งยืน 5) การมีส่วนร่วมด้านการเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกที่มีความสำคัญต่อการบริหารท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ คนในท้องถิ่นได้รับการพิจารณาให้เป็นกลุ่มผู้มีส่วนร่วมหลักในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกให้คงอยู่ในพื้นที่

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมในพุทธรัฐศาสตร์ การอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This article is an academic article. The authors synthesized the documentary participation in Buddhist political science in the conservation and continuation of the world heritage in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. It was found that; 1) participation in the management of Buddhist cultural heritage, The government and all sectors participate by bringing local culture to commercial benefits. built as a local symbol or to promote the protection of local wisdom and cultural heritage; Focus on exemplary rulers or leaders. Use power according to Buddhist science by means of service in Buddhist political science, incentivize local communities to participate in the preservation and continuation of the world heritage through Buddhist political science with a method that leads to Buddhist political science, 3) Participation in local political leadership. Local leaders must have strong leadership, is a person who has the ability to have power and influence on the participation

of the community in the development of conservation and continuation of the World Heritage Site; 5) Participation in the people-centred approach, The participation of local government organizations is public service related to the conservation and continuation of the world heritage that is important for effective local administration. Local people are considered to be the main contributors to the preservation and preservation of the heritage in the area.

Keywords: Participation in Buddhist Political Science, World Heritage Conservation, Phra Nakhon Si Ayutthaya World Heritage Site

บทนำ

นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา อาณาจักรของชนชาติไทยโบราณบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาในช่วง พ.ศ. 1893 ถึง พ.ศ. 2310 ที่เต็มไปด้วยความรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรม การปกครอง ศาสนา และการค้าขายกับนานาชาติ และยังคงหลงเหลือร่องรอยความยิ่งใหญ่ในอดีตให้สัมผัสในฐานะของ "อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา" ปัจจุบันเป็นส่วนหนึ่งของอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งประกอบไปด้วยวัดวาอาราม พระราชวังโบราณ และโบราณสถานสำคัญของชาติถึง 69 แห่ง และยังได้จดทะเบียนเป็นมรดกโลกจากองค์การยูเนสโกภายใต้ชื่อ "นครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยาและเมืองบริวาร" ในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ 15 เมื่อปี พ.ศ. 2534 ที่เมืองคาร์เทจ ประเทศตูนีเซีย (บริษัท โรส มีเดีย แอนด์ เอ็นเตอร์เทนเมนท์, 2565)

มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความสำคัญในวัฒนธรรมและความจำเป็นในการให้ความร่วมมือจากทุกภาค การส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม รวมถึงโบราณสถานในท้องถิ่นจึงต้องการศึกษาถึงภูมิหลังและความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น รวมถึงกระบวนการจัดการ และการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการมรดก วัฒนธรรม ตลอดจนกระบวนการและวิธีการในการอนุรักษ์ที่เชื่อมโยงกันระหว่างภาครัฐ ผู้นำ ชุมชน และประชาชน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนได้อย่างยั่งยืน การดำรงอยู่ของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ประเพณี อันดีงาม รวมถึงโบราณสถาน อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชน รวมถึงกระบวนการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนของชุมชนในการอนุรักษ์และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม รวมถึงโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น ต้องสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำชุมชน สร้างความตระหนักและสำนึกรักให้กับคนในชุมชนในการอนุรักษ์ และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นประเพณีอันดีงาม รวมถึงโบราณสถานอันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และเกิดความตระหนักและความรู้สึกในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมในการร่วมอนุรักษ์และปกป้องมรดก ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป (ดาริกา โพธิ์รุทซ์, 2563)

การมีส่วนร่วมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ภาคประชาชน ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของพื้นที่ ควรเพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลการท่องเที่ยว ผ่านระบบสารสนเทศการท่องเที่ยวของจังหวัด แสดงผลข้อมูลประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศาสนสถาน ผ่านระบบมือถือ ซึ่งง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูลของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน ควรจัดให้มีบริการสาธารณะ ด้านสุขอนามัย และสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมและพอเพียง ควรมีการดำเนินการปรับปรุงและพัฒนาสภาพพื้นที่ รวมถึงมีการจัดมาตรการการรักษาความปลอดภัยให้เป็นที่น่าเชื่อถือ มีการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก ควรให้มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยอย่างเพียงพอ มีระบบบำรุงรักษาโบราณสถาน และสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ จัดกิจกรรมรณรงค์ส่งเสริมให้สำนึกรักและหวงแหนในโบราณสถาน ควรมีมาตรการในการอนุรักษ์พื้นที่ การอนุรักษ์ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับวิถีชีวิตของชุมชน ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนควรจัดจัดเอกสารประชาสัมพันธ์เส้นทางท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลกผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานระบบการจราจร ระบบสุขอนามัย การจัดระเบียบผู้ค้าบริเวณแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการอบรมผู้ประกอบการในเรื่อง จิตบริการ ความเป็นเจ้าบ้านที่ดี และทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร (ปราณี ต้นประยูร, 2561)

ความสัมพันธ์ขององค์กรภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชนในการจัดการแหล่งมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกโดยตรง ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งจากองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐและหน่วยงานในองค์กรภาคเอกชน องค์กรทางศาสนา รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชน มองว่าทุกภาคส่วนควรจะเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะพหุภาคีที่จะช่วยในการอนุรักษ์และพัฒนาอุทยานประวัติศาสตร์ให้มีความรุ่งเรืองและเป็นแหล่งเรียนรู้ของคนในชาติ อุทยานประวัติศาสตร์อยุธยาที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วม เป็นเรื่องที่จะต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องในการอนุรักษ์พัฒนา การให้ความรู้ข้าราชการต้องดูแลประชาชนจึงอยากสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนให้มีความรู้ในการอนุรักษ์เพื่อที่จะเป็นการสร้างเครือข่ายและการทำงานร่วมกัน เพื่อบริหารจัดการอุทยานประวัติศาสตร์นการบูรณะคุ้มครองป้องกันรักษาอนุรักษ์ฟื้นฟูโบราณสถาน โดยใ้โครงการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลโดยตรง การเบิกจ่ายเงินก็เป็นไปตามระเบียบกระทรวงการคลัง การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการให้ความรู้ แก่หน่วยงานภาครัฐโดยองค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล ได้มีส่วนร่วมโดยการจัดอบรมให้ความรู้กับประชาชนในรูปแบบของโครงการจัดอบรมสัมมนา นอกจากนั้นยังมีการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกโดยภาคเอกชน ภาคเอกชนได้มีส่วนร่วมโดยมีการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ แผ่นพับประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทางต่าง ๆ เว็บไซต์เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยว ได้ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลการท่องเที่ยวแก่ชาวไทยและชาวต่างชาติ หน่วยงานที่มีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการบริหารจัดการแหล่งมรดกโลกที่สำคัญ ได้แก่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีหน้าที่โดยตรงในการทำสื่อโฆษณาร่วมกับทางท้องถิ่น (พระสิทธิ สิงหเสนี, 2562)

ปัจจุบันสภาพปัญหาบริเวณพื้นที่มรดกโลกในเมืองพระนครศรีอยุธยา การใช้ประโยชน์ที่ดิน ยังขาดความชัดเจนของแนวทางอนุรักษ์ กฎกระทรวงผังเมือง รวมทั้งยังคงส่งเสริมให้บริเวณจากแนวถนนโรจนะไปยังด้านตะวันออกของเกาะเมืองเป็นเขตการพัฒนา รวมทั้งการถมดินในเขตโบราณสถาน เพื่อการก่อสร้างอาคารทั้งของภาครัฐและประชาชน ล้วนมีผลต่อการทำลายฐานของเมืองและทิศทางการระบายน้ำทำให้โบราณสถานอยู่ระดับต่ำกว่าพื้นที่ทั่วไป ลดความโดดเด่นในคุณค่าและถูกทำลายจากน้ำท่วมในฤดูฝน สภาพด้านโครงสร้างพื้นฐานในขอบเขตโบราณสถานบางส่วนถูกสร้างทับด้วยคอนกรีต หรือถนนลาดยาง แต่ทำให้อิทธิพลของเมืองโบราณถูกทำลายลงไป ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ได้เข้าไปจัดระบบร้านค้า จึงทำให้สภาพโบราณสถานไม่สวยงามเหมือนอดีตที่ผ่านมา การบริหารจัดการของหน่วยงานในพื้นที่มีหลายหน่วยงานที่มีหน้าที่ รับผิดชอบดูแลสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่ ทำให้เกิดข้อขัดแย้งในการดำเนินงาน เนื่องจากการจัดแผนแม่บทไม่ชัดเจนและขาดงบประมาณและบุคลากร โดยเฉพาะการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ ซึ่งเป็นแหล่งมรดกโลกดำเนินการได้อย่างล่าช้า แต่ยังเป็นพื้นที่อยู่ในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลนครพระนครศรีอยุธยา และองค์การบริหารส่วนตำบล กรมศิลปากรไม่สามารถใช้อำนาจหน้าที่ของตนโดยเด็ดขาดเพียงหน่วยงานเดียว จึงเป็นปัญหาที่ยืดเยื้อมาจนถึงปัจจุบันเกี่ยวเนื่องด้วยกฎหมาย (พระสิทธิ สิงหเสนี, 2562)

ในการแก้ปัญหาดังกล่าวปัจจุบันมีการนำหลักรัฐศาสตร์แนวพุทธเข้ามาแก้ไขปัญหา ซึ่งรัฐศาสตร์แนวพุทธ ถือว่าเป็นการปกครองที่เหมาะสมมาใช้ในสังคม เพื่อให้สังคมนั้น ๆ ดำเนินไปได้ด้วยดี คือ มีความสงบเรียบร้อย มีความยุติธรรม มีความสามัคคี ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม จากสภาพปัญหาทางการเมืองไทยในปัจจุบันได้เดินทางเข้าสู่เส้นทางการปฏิรูปทางการเมืองมาแล้วกว่าครึ่งทาง โดยรัฐมีแนวทางหรือได้กำหนดมาตรการหลายประการเพื่อที่จะส่งเสริมพัฒนาทางการเมืองของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการพัฒนาทางสังคมเศรษฐกิจ และการเมืองของไทยในปัจจุบัน ส่งผลให้กิจกรรมสามารถเข้าสู่การแสดงบทบาทของนักการเมืองมากขึ้น เพราะฉะนั้นผู้นำทางการเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาซึ่งการมีเสถียรภาพทางการเมืองและการนำสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ความผาสุก จากการบริหารและการปกครองโดยเน้นเรื่องภาวะผู้นำทางการเมืองซึ่งมีความสำคัญมากต่อความเชื่อมั่นของต่างชาตินักลงทุนตลอดจนประชาชนในประเทศ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยมีผู้นำทางการเมืองที่เหมาะสมจะเป็นการพัฒนาการเมืองไทยให้ได้ดียิ่งขึ้นซึ่งจะต้องมีอุดมการณ์และรูปแบบเดียวกันเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการธำรงรักษาความชอบธรรมของการปกครองและการยอมรับของประชาชนที่มีต่อผู้นำทางการเมือง ดังนั้นผู้นำทางการเมืองจึงเป็นผู้นำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองแบบมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป (พระครูวินัยธร อธิษฐ์สุวฑฒ, 2564) หลักการทางรัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสนานั้น จุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การทำให้ประชาชนที่อยู่ร่วมกันภายในรัฐได้รับประโยชน์มากที่สุด

โดยการใช้อำนาจในการบริหารจัดการ ผลประโยชน์ของสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในสังคมให้ลงตัว สมประโยชน์ เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย โดยการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ก่อให้เกิดผลเสียน้อยที่สุด หรือไม่ให้เกิดผลเสียเลยอย่างไรก็ตาม ย่อมมีความแตกต่างกันอย่างมากในการแสวงหาอำนาจ การใช้อำนาจในการปกครอง บริหารจัดการผลประโยชน์ทางสังคมระหว่าง รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ (สุขุม นวลสกุลและคณะ, 2564)

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนจึงสังเคราะห์และนำเสนอการมีส่วนร่วมในพุทธรัฐศาสตร์เพื่อการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนกำหนดนโยบายการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนให้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยาให้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ดังนี้

แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วมและการมีส่วนร่วมในพุทธรัฐศาสตร์

พุทธรัฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เน้นการปกครองแบบธรรมาธิปไตยในหลักการปกครอง 3 ประเภท คือ อัตตธิปไตย ธรรมาธิปไตย และโลกาธิปไตย เพื่อใช้เป็นหลักของความคิด ความถูกต้อง ความเสมอภาค ใช้เป็นหลักในการปกครอง เพื่อให้สังคมส่วนรวมมีความเป็นปกติสุข ไม่มีการแบ่งพรรค แบ่งพวก หรือชนชั้น วรรณะ สี ผิวดิน ชาติ ตระกูล มีความสมานฉันท์ และคุ้มครองสิทธิของบุคคลทั่วไปให้ได้รับความเป็นธรรม ระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นส่วนพระธรรม คือคำสอน และพระวินัย คือคำสั่ง มีคุณค่าต่อการปกครอง ทั้งในด้านการปกครองตนเอง การปกครองหมู่คณะและการปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวม ตลอด จนมีการปกครองโลกอยู่มาก กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมให้บุคคลหมั่นสำรวจ ผิดแผก ปรับปรุง เคารพ ควบคุม บังคับ ภายใน คือจิตใจ เชื้อมั่นรับผิดชอบต่อตนเอง เป็นการปกครองตนเอง รู้จักธรรมชาติและความต้องการของ ผู้อื่น ใช้พระคุณควบคู่กับการใช้พระเดช เป็นการปกครองหมู่คณะและปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวม ตลอดมีการใช้ธรรมเป็นโลกบาล คือหิริและโอตตปะ ซึ่งป็นธรรมปกครองโลก สังคมไทยได้รับอิทธิพล คำสอนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการบริหารและการปกครองพึงมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์และส่งเสริมอารยธรรมโลกด้วย ประชาชาติ ไทยเป็นประชาชาติที่เก่าแก่มาชนชาติหนึ่ง มีวัฒนธรรมที่เจริญก้าวหน้าอย่างสูงมาตลอดเวลายาวนาน จึงได้มีส่วนร่วมในการสร้างเสริมอารยธรรมของโลกด้วย แม้ว่าจะอยู่ในขอบเขตที่ไม่กว้างนัก ส่วนร่วมที่ว่านี้ก็คือ ศิลปวัฒนธรรมไทย ซึ่งพัฒนาขึ้นมาจนมีแบบแผนเป็นของตนเอง อย่างที่เรียกว่ามีเอกลักษณ์ของความเป็น ไทยเด่นชัด ศิลปวัฒนธรรมไทยเหล่านี้มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ (จรี สายจันเจียม, 2558) รวมทั้งมีสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคในกระบวนการทางการเมืองต่าง ๆ ที่ฝ่ายการเมืองจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ประเทศโดยเฉพาะร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันสร้างประโยชน์ ร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นรวมทั้งร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายที่พรรคการเมืองกำหนดขึ้น และการมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ ซึ่งทัศนะทางพระพุทธศาสนานั้น หลักการมีส่วนร่วมมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกโดย เฉพาะพระสูตรต้นตปิฎกอยู่หลายแห่ง ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในแง่ของอำนาจ ตัวอย่างที่ เด่นชัดคือพระสงฆ์สาวกได้มีส่วนร่วมในอำนาจการปกครอง 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในแง่ของการจัดสรรปันส่วนทรัพยากรของรัฐหรือสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคมในภูมิกันตสูตรที่พลเมืองได้รับการจัดสรรทุนทรัพย์จากพระเจ้ามหาวิชิตราช 3) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในแง่ของนโยบายสาธารณะ ตัวอย่างที่เด่นชัดคือมฆมานพ กับสหาย 4) การมีส่วนร่วมในแง่ของความขัดแย้ง และ 5) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในแง่ของการประนีประนอมผลประโยชน์ ตัวอย่างที่เด่นชัดคือการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ ในแม่น้ำ โรหิณีของพระประยูรญาติและ ความขัดแย้งระหว่างภิกษุชาวโกสัมพี 2 รูป และ 6) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในแง่ที่เกี่ยวกับรัฐและการบริหาร ประเทศ ตัวอย่าง คือ การสรรหาผู้นำ ในอัครคัมภีร์สูตร (ไพรัช พื้นชมภู, 2565)

การมีส่วนร่วมในพุทธรัฐศาสตร์ยึดหลักพุทธธรรมกับการมีส่วนร่วม หลักอภิธานิธรรมเป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม เป็นข้อคิดเตือนใจแก่ผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กรว่าควรนำมาประยุกต์ใช้อย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับองค์การที่สำคัญ คือ ความสมัครสมานสามัคคีในหน่วยงานย่อมบังเกิด ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่าความสามัคคีเป็นหลักธรรมที่มุ่งความสำคัญต่อความเสื่อม ความเจริญ หรือการพัฒนาองค์การเพื่อความเจริญฝ่ายเดียวสำหรับหมู่ชนหรือผู้บริหารบ้านเมือง หลักอภิธานิธรรมธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว สำหรับหมู่ชน หรือผู้บริหารบ้านเมือง ประกอบด้วย หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ ข้อนี้แปลอีกอย่าง หนึ่งว่า

พร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง พร้อมเพรียงกันทำกิจทั้งหลาย ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ (อันขัดต่อหลักการเดิม) ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ (ตามหลักการเดิม) ถือ ปฏิบัติมันตามวัชชีธรรม (หลักการ) ตามที่วางไว้เดิม ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชี เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง บรรดากุลสตรีกุลมารีทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยมิถูกข่มเหง หรือฉุดคร่าขึ้นใจ เคารพสักการะบูชาเจดีย์ (ปูชนียสถานและปูชนียวัตถุ ตลอดถึงอนุสาวรีย์ต่าง ๆ) ของวัชชี (ประจำชาติ) ทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยให้เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรมานไป จัดให้ความอารักขา คุ้มครองป้องกัน อันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย (ในที่นี้กินความกว้าง หมายถึงบรรพชิตผู้ดำรงธรรมเป็นหลักใจของประชาชนทั่วไป) ตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมีได้มา พึงมาสู่แวนแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแวนแคว้นโดยผาสุก (ณปักษี พัชรโกชิต, 2564)

รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์เป็นการศึกษารัฐศาสตร์ที่มีปรากฏอยู่ในคำสอนของพระพุทธศาสนา แต่โดยที่คำสอนของพระพุทธศาสนาที่ไม่ใช่ศาสตร์แห่งการเมืองการปกครองโดยตรง จึงไม่มีหลักทฤษฎีทางรัฐศาสตร์โดยเฉพาะ แต่เป็นคำสอนที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและ จริยธรรม ที่ทั้งผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองจะต้องประพฤติเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการอยู่ ร่วมกัน ทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม องค์กร สังคม ประเทศชาติ นานาชาติ และมนุษยชาติทั้งหมด การศึกษาวิชา รัฐศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา จึงศึกษาโดยกำหนดกรอบแนวคิด โดยอาศัยหลักคำสอนที่มีปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับหลักการทางรัฐศาสตร์ ดังนั้นรัฐศาสตร์มีความหมายทั่วไปที่มีจุดมุ่งหมายสูงสุด คือ การแสวงหาอำนาจ การได้มาซึ่งอำนาจ แสวงหาจากตัวเอง ได้มาเพราะพฤติกรรมที่ตัวเองกระทำแต่ในความหมายของอำนาจตามแนวพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นจากการประพฤติสุจริตทางกาย วาจาและใจ อำนาจเกิดจากการที่ตัวเองประพฤติคุณธรรมตั้งอยู่ในคุณธรรม การแสวงหาอำนาจ และการได้มาซึ่งอำนาจ จึงเกิดประโยชน์สุขให้แก่ตัวเองเป็นเบื้องต้น มีความสุข ไม่ เตือดร้อนทั้งแก่ตนเองและสังคม การใช้อำนาจตามแนวพระพุทธศาสนาโดยวิธีการบำเพ็ญ ประโยชน์แก่บุคคลอื่น เกื้อกูลแก่มหาชน ในการปฏิสัมพันธ์กับมวลชน อำนาจของคุณธรรมที่มีอยู่ในตัวผู้ใช้บวกกับอำนาจที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น คือ ความต้องการผลประโยชน์ เกิดขึ้น ซึ่งเป็นผลประโยชน์ทั้งสองจะลงตัวอย่างสมบูรณ์แบบ ได้รับการตอบสนองเป็นที่พอใจ แบบสมประโยชน์อย่างเต็มที่ นั่นก็คือฝ่ายผู้ใช้อำนาจก็มีเป้าหมายเพื่ออำนาจให้เกิดประโยชน์ เพื่อความผาสุกแก่ผู้อื่นอยู่แล้ว อีกฝ่ายก็ต้องการผลประโยชน์และความสุขตามความต้องการ ของตัวเอง เป้าหมายจึงบรรลุผลได้ด้วยดี ฝ่ายผู้ให้ก็พอใจ ฝ่ายผู้รับก็ดีใจ จึงเป็นการใช้อำนาจ โดยปราศจากผลร้ายใด ๆ ผลของการใช้อำนาจเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม แบบ ค่อยเป็นค่อยไป โดยสันติวิธี โดยความสมัครใจและเต็มใจ เป็นการเปลี่ยนแปลงถาวรหรือยั่งยืน และการเปลี่ยนแปลงเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใดทั้งสิ้น (สงบ เชื้อทอง, 2563)

เมื่อกกล่าวถึงการปกครองทั้งตามหลักพระพุทธศาสนาและหลักรัฐศาสตร์ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ การที่รัฐหรือประเทศจะปกครองพลเมืองให้มีความมั่นคง อย่างสันติสุขได้ยั่งยืนตลอดไปนั้น จะต้องใช้หลักศาสนาเพื่อให้พลเมือง ได้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ โดยเฉพาะพุทธศาสนาที่เน้นการปฏิบัติทางกาย ทางวาจา และทางใจ ซึ่งเป็น 3 สุจริต คือ ให้มีความประพฤติดีประพฤติชอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) กายสุจริต กล่าวคือ มีความสุจริตทางกาย ทำสิ่งที่ตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยกาย 2) วาจาสุจริต คือมีความสุจริตทางวาจา พูดสิ่งตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยวาจา และ 3) มโนสุจริต คือ มีความสุจริตทางใจ คิดสิ่งที่ตั้งงามถูกต้อง ประพฤติชอบด้วยใจ ทั้งนี้ เพราะ การปกครองพลเมืองเพื่อให้สังคมนั้น ๆ ดำเนินไปได้สงบเรียบร้อย มีความยุติธรรม มีความ สามัคคี ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ได้มาซึ่งการมีเสถียรภาพทางสังคมและการนำสังคมไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ความผาสุก การบริหาร และการปกครองของสังคมในอดีตมีความสัมพันธ์กับศาสนาอย่างใกล้ชิดมีการพึ่งพิงอาศัย ซึ่งกันและกัน ศาสนาจึงเป็นที่มาของอุดมการณ์รูปแบบเดียวเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการ ธารงรักษาความชอบธรรมของการปกครองและการยอมรับของประชาชนที่มีต่อผู้ปกครอง ดังนั้นพระพุทธศาสนาทั้งที่เป็นส่วนพระธรรม คือ คำสอน และพระวินัย คือ คำสั่งมีคุณค่า ต่อการปกครองทั้งในด้านการปกครองตนเอง การปกครองหมู่คณะและการปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวมตลอดจนมีการปกครองโลกหมู่มา กล่าวคือ มุ่งส่งเสริมให้บุคคลหมั่นสำรวจ ผึกฝน ปรับปรุง เคารพ ควบคุม บังคับภายใน คือ จิตใจ เชื่อมั่น รับผิดชอบต่อตนเอง เป็นการปกครองตนเอง รู้จักรักรักษาและความต้องการของผู้อื่น ใช้พระคุณควบคู่กับการใช้พระเดช เป็นการปกครองหมู่คณะและปกครองประเทศหรือสังคมโดยส่วนรวม (อภิรักษ์ จันตะณี, 2561)

การมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา

การอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการจัดการมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วม การดำเนินการอนุรักษ์สืบสานในระดับนโยบาย ในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และส่งเสริม สืบสาน และปกป้องมรดกทางวัฒนธรรม โดย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และกฎหมายอื่นมิได้ ห้ามใช้หรืออนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมนั้นไว้ ภาครัฐและทุกภาคส่วนมีรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมควบคุมดูแล สนับสนุนให้อุรักษ์ สืบสาน คุ่มครองมรดกทางวัฒนธรรม โดยนำวัฒนธรรมพื้นบ้านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ สร้าง ความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในพื้นที่ เช่น การผลิตสินค้าวัฒนธรรม OTOP มีการกำหนดทิศทางและแนวความคิดในอนุรักษ์ สืบสานสร้างเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นหรือการส่งเสริมการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งภาครัฐมี การกระจายอำนาจให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และในการดำเนินโครงการและกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อให้ชุมชนในพื้นที่หรือ ท้องถิ่นได้นำแนวความคิดไปปฏิบัติต่อ ภาครัฐส่งเสริมกระบวนการอนุรักษ์ พัฒนา สืบสานมรดกวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดการบริหารจัดการวัฒนธรรมต่าง ๆ ภาครัฐมีการบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมและการติดตามผลการจัด กิจกรรมและการดำเนินโครงการ สร้างองค์ความรู้และความเข้าใจในมรดกวัฒนธรรมที่จะเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการประเมินผลเป็น ขั้นตอนที่ใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่จะช่วยในการสำรวจว่ากิจกรรมหรือโครงการในการบริหารจัดการวัฒนธรรมที่ได้ดำเนินการมาบรรลุ วัตถุประสงค์เพียงใด ภาครัฐสนับสนุนทุนในการจัดการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาค ประชาชนในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก การสร้างภาคีความร่วมมือ และเป็นข้อมูลสำคัญที่จะนำมาปรับปรุงพัฒนาโครงการ อนุรักษ์สืบสานมรดกโลกหรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้เกิดการดำเนินการ ท้องถิ่นมีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล เน้นความสำคัญในการช่วยกันบริหารจัดการมรดกทางวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาของท้องถิ่น การจัดการ มรดกวัฒนธรรมทางพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วม เช่น บ้าน วัด และโรงเรียนในระดับท้องถิ่น ภาครัฐในพื้นที่และองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น มีการกำหนดวิธีการในการบริหารจัดการมรดกท้องถิ่นด้วยนโยบายและกลไกการบริหารจัดการวัฒนธรรมทาง พุทธศาสนาซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งเสริม สนับสนุน และมรดกวัฒนธรรมของตนเอง โดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นจูงใจคน ในท้องถิ่นให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและเป็นท้องถิ่น จะต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้พลวัต โดยภาครัฐต้องมึ การวางขั้นตอนในการบริหาร เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ซึ่งกลไกการบริหารจัดการจัดการ ควบคุม และดูแลขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นมีแนวปฏิบัติ ดังนี้ 1) อนุมัติ คือ การอนุมัติโครงการหรือกิจกรรม ความคิดในการปฏิบัติที่ส่งเสริมการอนุรักษ์ พัฒนา ส่งเสริม สืบสาน 2) การฟื้นฟู ให้มรดกวัฒนธรรมอยู่ในสภาพที่ดีใช้ประโยชน์ในมรดกวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง 3) การอนุรักษ์สืบ สานให้เกิดความยั่งยืน 4) จัดทำ ได้แก่ การสนับสนุนปัจจัยต่าง ๆ และ5) การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ มีคุณค่าต่อชุมชน (พระสุธีรัตน บัณฑิต, 2564) ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามหลักพุทธรัฐศาสตร์ในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมชุมชนในกิจกรรมการทำบุญวัน สงกรานต์เป็นประจำสูงกว่ากิจกรรมอื่น ๆ เพราะเป็นประเพณีที่แสดงออกได้ถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และขอพรผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นงานบุญใหญ่ประจำปี ประชาชนไปร่วมงานโดยไม่ต้องบอกกล่าว การเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรม ท่ามกลางสังคมที่กำลังมีความเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์ ชุมชนมีอาชีพและวิถีชีวิตที่ทันสมัยบริเวณพื้นที่มรดกโลก คน ในพื้นที่เข้ามาเกี่ยวข้องประกอบไปด้วยพระสงฆ์ ชุมชนหรือประชาชน และหน่วยงานภาครัฐ ควรมีการวางแผนซึ่งถือเป็นปัจจัย สำคัญที่สุดประการหนึ่งในการบริหารจัดการในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก ชุมชนพระสงฆ์ ภาครัฐ ภูมิปัญญาวิถีพุทธอนุรักษ์ มรดกโลก การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย พระสงฆ์ ชุมชนหรือประชาชน และหน่วยงานภาครัฐ โดยในส่วนของประชาชนนั้นทำตามนโยบายของเจ้าอาวาส และของทางรัฐบาล (พระสมุห์วิชิตพงษ์ค ฎญญาฑุฑโฒ, 2563)

สรุปได้ว่า ภาครัฐและทุกภาคส่วนมีรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยนำวัฒนธรรมพื้นบ้านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ในเชิงพาณิชย์ สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในพื้นที่ สืบสานสร้างเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นหรือการส่งเสริมการคุ้มครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งภาครัฐมีการกระจายอำนาจให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริม กระบวนการอนุรักษ์ พัฒนา สืบสานมรดกวัฒนธรรม มีการกำหนดวิธีการในการบริหารจัดการมรดกท้องถิ่นด้วยนโยบายและกลไก

การบริหารจัดการวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งเสริม สนับสนุน และมรดกวัฒนธรรมของตนเอง มีระบบในการส่งเสริมและสนับสนุนให้พลวัตรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามหลักพุทธรัฐศาสตร์ในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมชุมชนในกิจกรรมการทำบุญวันและประเพณีต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย พระสงฆ์ ชุมชนหรือประชาชน และหน่วยงานภาครัฐ

การมีส่วนร่วมด้านวิถีทางที่นำมาสู่รัฐศาสตร์แนวพุทธ

หลักการทางรัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ การทำให้ประชาชนที่อยู่ร่วมกันภายในพื้นที่ได้รับประโยชน์มากที่สุด โดยการใช้อำนาจในการบริหารจัดการ ผลประโยชน์ของสมาชิกที่อยู่ร่วมกันในสังคมได้เกิดประโยชน์ การจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมก่อให้เกิดผลเสียที่น้อยที่สุด การได้มาซึ่งอำนาจ การใช้ อำนาจ และผลของการใช้อำนาจในการปกครอง บริหารจัดการผลประโยชน์ทางสังคมระหว่างรัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) การแสวงหาอำนาจ การได้มาซึ่งอำนาจ แสวงหาจากตัวเอง ได้มาเพราะพฤติกรรมที่ตัวเองกระทำ เกิดขึ้นจากการประพฤติ สุจริตทางกาย วาจา ใจ อำนาจเกิดจากการที่ตัวเอง ประพฤติคุณธรรม ตั้งอยู่ในคุณธรรม ได้แก่ การปกครองหรือฝึกฝนตนเองตามหลัก พระพุทธศาสนาที่ว่า “บุคคลพึงยังตนให้ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมอันสมควรเสียก่อน แล้วพร่ำสอนบุคคลอื่นในภายหลัง บัณฑิต ประพฤติตนอย่างนี้ จึงไม่เศร้าหมอง” และ “ถ้าสอนผู้อื่นฉันใด พึงทำตนฉันนั้น ผู้ฝึกตนดีแล้ว จึงควรฝึกผู้อื่น ฝึกตนได้ยากกว่าฝึกผู้อื่น” และ “บัณฑิตพึงตั้งตนไว้ในคุณอันสมควรก่อนสอนผู้อื่นภายหลัง จึงไม่มัวหมอง” การแสวงหาอำนาจ (ความดี) และการ ได้มาซึ่งอำนาจ (ความดี) จึงเกิดประโยชน์สุขให้แก่ตัวเองเป็นเบื้องต้น มีความสุข ไม่เดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและสังคม 2) การใช้ อำนาจตามแนวพุทธศาสตร์โดยวิธีการบำเพ็ญประโยชน์แก่บุคคลอื่น เกื้อกูล แก่มหาชน ในการปฏิสัมพันธ์กับมวลชน อำนาจของ คุณธรรมที่มีอยู่ในตัวผู้ใช้บวกกับอำนาจที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น คือ ความต้องการผลประโยชน์เกิดขึ้น ซึ่งเป็น ผลประโยชน์ทั้งสองจะลงตัวอย่างสมบูรณ์แบบ ได้รับการตอบสนองเป็นที่พอใจแบบสมประโยชน์อย่างเต็มที่ นั่นคือฝ่ายผู้ใช้อำนาจ มีเป้าหมายเพื่ออำนวยให้เกิดประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ผู้อื่นอยู่แล้ว อีกฝ่ายก็ต้องการผลประโยชน์และความสุขตามความต้องการ ของตัวเอง เป้าหมายจึงบรรลุผลได้ด้วยดี ฝ่ายผู้ให้ก็พอใจ ฝ่ายผู้รับก็ดีใจ จึงเป็นการใช้อำนาจโดยปราศจากผลร้ายใด ๆ 3) ผลของ การใช้อำนาจ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางสังคม แบบค่อยเป็นค่อยไป โดยสันติวิธีด้วยความสมัครใจและเต็มใจ เป็นการ เปลี่ยนแบบถาวร และการเปลี่ยนแปลงเป็นที่ยอมรับของสังคมว่าจะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อน และ 4) วัตถุประสงค์ของการใช้ อำนาจ เกิดจากการประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งและคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น เพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุขในชีวิตทั้งปัจจุบัน ที่เป็นอยู่ในโลกนี้ ทั้งในโลกหน้าหลังจากตายไปแล้ว และประโยชน์สูงสุด คือ ดับทุกข์ทั้งสิ้นให้หมดไป คงเหลืออยู่แต่ความสงบสุข อย่างสมบูรณ์แบบ เป้าหมายนี้มีใช้มีเพียงแต่ในหมู่มนุษย์ที่ดำรงอยู่ในโลกนี้เท่านั้น ยังรวมถึงเหล่าเทวดาในเทวโลกและพรหมโลก อีกด้วย (สุขุม นวลสกุลและคณะ, 2564)

สรุปได้ว่า วิถีทางที่นำมาสู่รัฐศาสตร์แนวพุทธในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั่นคือ การ ปกครองตามแนวพุทธในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก เน้นไปที่นักปกครองหรือผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ความรู้ ความสามารถมีความเป็นธรรม การแสวงหาอำนาจด้วยชอบธรรม ประพฤติคุณธรรม ตั้งอยู่ในคุณธรรม ฝึกฝนตนเองตามหลัก พระพุทธศาสนาเพื่อให้ชุมชนในพื้นที่ปฏิบัติตาม ใช้อำนาจตามแนวพุทธศาสตร์โดยวิธีการบำเพ็ญประโยชน์ทางพุทธรัฐศาสตร์ จูงใจให้ชุมชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกด้วยหลักพุทธรัฐศาสตร์ด้วยวิถีทางที่นำมาสู่รัฐศาสตร์แนว พุทธ

การมีส่วนร่วมด้านภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น

ผู้นำการเมืองท้องถิ่นท้องถิ่นที่มีการอนุรักษ์สืบสานพื้นที่มรดกโลก ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง คือ การที่ผู้นำท้องถิ่นที่มีภาวะความเป็นผู้นำสูง เช่น กล้าริเริ่ม กล้าคิด และกล้าตัดสินใจเพื่อส่วนรวมในการจัดระเบียบ ร้านค้าในพื้นที่มรดกโลก ให้ความสำคัญกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของรัฐบาล บริหารจัดการพื้นที่มรดก

โลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่เรียกว่า 6M ดังนี้ 1) ด้านการสร้างเครือข่าย 2) ด้านความพอประมาณ 3) ด้านความมีเหตุผล 4) ด้านการรวมกลุ่ม 5) ด้านความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน 6) ด้านการเสริมสร้างคนให้มีความรู้และคุณธรรม 7) ด้านภูมิคุ้มกัน และ 8) ด้านการพึ่งตนเอง เนื่องจากภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการมีอำนาจ อิทธิพลต่อชุมชนและการปกครองในพื้นที่ เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย ใช้ศิลปะภาวะผู้นำท้องถิ่นที่เป็นศิลปะ และสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้นำท้องถิ่นที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ผู้นำเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดปัญหา วางแผน และรับผิดชอบต่อความอยู่รอดหรือการพัฒนาการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (เกรียงเพชร ทองบริสุทธิ์, 2561) ภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อการบริหารกิจการที่ดี ตามหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ กล่าว คือ มีหลักนิติธรรม หลักคุณธรรมหลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า อันจะเป็นการเตรียมความพร้อม การปรับตัวในการบริหารประเทศ ที่จะช่วยแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การตกต่ำของระบบเศรษฐกิจ และความขัดแย้งทางสังคม ซึ่งการมีภาวะผู้นำทางการเมืองนั้น ผู้บริหารประเทศจะต้องเป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรม มีความรอบรู้ มีความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละ ไม่มีอคติ ปฏิบัติงานโดยยึดหลักกฎหมาย มุ่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมาภิบาล เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้น การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี จึงเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคม ทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ให้มีหลักการบริหารราชการแผ่นดินอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรม มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และมีความร่วมมือกันแห่งความสมานฉันท์ โดยการประยุกต์หลักสาราณียธรรม 6 ประการ ประกอบด้วย เมตตาทายกรรม เมตตาจักรม เมตตาโมกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทฎฐิสามัญญตา ซึ่งเป็นหลักธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความระลึกถึงกัน เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีของคนในสังคม อันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า สุขุขความสันติ และความมั่นคง (พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ, 2565)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นในพุทธรัฐศาสตร์ด้านภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นนั้น จะสำเร็จได้จะต้องมีผู้นำท้องถิ่นที่มีภาวะความเป็นผู้นำสูง เช่น กล้าริเริ่ม กล้าคิด และกล้าตัดสินใจเพื่อส่วนรวมให้ความสำคัญกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การสร้างเครือข่าย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การรวมกลุ่ม ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน การเสริมสร้างคนให้มีความรู้และคุณธรรม การมีส่วนร่วมผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นในพุทธรัฐศาสตร์ต้องเป็นคนที่มีความสามารถ มีอำนาจอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล เป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรม มีความรอบรู้ มีความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละ ไม่มีอคติ ปฏิบัติงานโดยยึดหลักกฎหมาย มุ่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมาภิบาล หลักสาราณียธรรม 6 เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีในการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในสังคมในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก

การมีส่วนร่วมด้านหลักพุทธธรรมประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นสถาบันฝึกสอน การเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน สร้างความคุ้นเคยในการใช้สิทธิและหน้าที่พลเมือง อันจะนำมาสู่ความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย และนำมาสู่การมีส่วนร่วมในพุทธรัฐศาสตร์ในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การปกครองท้องถิ่นเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล ทำให้ประชาชนรู้จักการปกครองตนเอง เพราะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนร่วมรับรู้ถึงอุปสรรคปัญหา และช่วยกันแก้ไขปัญหาของท้องถิ่นของตน การปกครองท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นตรงเป้าหมาย และมีประสิทธิภาพ การปกครองท้องถิ่นจะเป็นแหล่งสร้างผู้นำทางการเมืองการบริหารของประเทศในอนาคต การปกครองท้องถิ่นสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเอง ไม่เพียงการเลือกตั้งเท่านั้นที่ประชาชนได้มีโอกาสในสิทธิหน้าที่ของพลเมืองที่ดีในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกโลก มีองค์ความรู้แนวพุทธศาสตร์เพิ่มขึ้นตามแนวคิดที่มีการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยที่บางครั้งประชาชนยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกโลกตามแนวพุทธศาสตร์

รวมทั้งสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคในกระบวนการทางการเมืองการปกครองต่าง ๆ หน่วยงานภาครัฐจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาและอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่งเสริมประชาชนในพื้นที่ให้ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันสร้างประโยชน์ ร่วมกันแก้ไขปัญหาทางพุทธศาสนาที่เกิดขึ้น และการมีส่วนร่วมในด้านอื่น ๆ ที่มีเจตคติ และทัศนคติในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกโลกทางพระพุทธศาสนา เน้นเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสิ่งสำคัญเพราะปัญหาคอร์รัปชันเกิดจากการแนวคิดพระพุทธานุศาสนากว่าไว้ในอัครคัมภีร์ ได้เน้นย้ำอย่างมากในการที่ผู้บริหารกิจการบ้านเมืองข้าราชการ หรือกระทั่งผู้ประกอบการทั้งหลายจะต้องให้ความสำคัญ บุคคลจะต้องเป็นผู้ประพฤติกายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต รวมทั้งพยายามชี้แนะแนวทางให้บุคคลอื่น ๆ ประพฤติสุจริตตามความชอบด้วย บุคคลนั้นย่อมได้รับความสุข แต่ถ้าประพฤติกายทุจริต วาจทุจริต และมโนทุจริต จะได้รับความทุกข์ต่าง ๆ หลักการมีส่วนร่วม จะต้องร่วมมือกันทำ อะไรที่ไม่ดีต้องหักท้วง หลีกเลี่ยงความรับผิดชอบต่อผลงานที่ตัวเอง ทำโดยกลุ่ม ทำในนามสถาบัน ถ้าดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ถ้าผิดพลาดบกพร่องต้องช่วยกันแก้ไข ไม่วางเฉย และหลักความคุ้มค่า ทั้งในแง่รูปธรรมและนามธรรมที่สัมผัสจับต้องมองเห็นได้ หรือรู้สึกคุณค่า (ณปภัช พัทธกรโชติ, 2564) นอกจากนี้การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การกำกับดูแลที่ดี และการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ถือเป็นลักษณะวิถีทางการใช้อำนาจ และทางสังคมของประเทศเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งครอบคลุมถึงการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ การบริหารจัดการภาครัฐ การรับผิดชอบต่อ ก่อสร้างทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับการพัฒนาความโปร่งใสและข้อมูลข่าวสาร (หอการค้าไทย, 2564)

สรุปได้ว่า หลักพุทธธรรมในการมุ่งใจให้ภาคประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมตามพุทธรัฐศาสตร์ในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสในสิทธิหน้าที่ของพลเมืองและมีเจตคติที่ดีในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกโลกอย่างยั่งยืน ส่งเสริมประชาชนในพื้นที่ให้ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันสร้างประโยชน์ ร่วมกันแก้ไขปัญหาทางพุทธศาสนาที่เกิดขึ้น สร้างองค์ความรู้แนวพุทธศาสตร์ตามแนวคิดที่มีการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย

การมีส่วนร่วมด้านการเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง

การมีส่วนร่วมโดยใช้ประชาชนเป็นศูนย์กลางเพื่อการอนุรักษ์เป็นสิ่งหนึ่งซึ่งการทำงานภาคมรดกโลกมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนด้วยกันทั้งสองภาคส่วนทำงานเพื่อแลกเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่บนพื้นฐานความเป็นอยู่ที่ดีของทั้งประชาชนและแหล่งมรดก ซึ่งวิธีการที่เน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางเป็นวิธีการล่าสุดที่ทำงานบนการเชื่อมโยงระหว่างมรดกทางธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรม และพันธมิตรอื่น ๆ ที่ได้พยายามแสดงให้เห็นถึงปัจจัยในการส่งเสริมชุมชน การมีส่วนร่วมต้องเริ่มจากกระบวนการให้คุณค่า ไม่ใช่ปลายหางของการอนุรักษ์สืบสานที่เปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ถึงคุณค่าของแหล่งมรดกแต่เพียงทางเดียวบนเวทีรับฟังความคิดเห็น เวทีสาธารณะนับเป็นความท้าทายที่สำคัญอันหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับภาระหน้าที่และการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่กำกับดูแลแหล่งมรดก รวมถึงผู้ปฏิบัติงานภาคสนาม ในแนวทางใหม่จะทำให้ความรับผิดชอบไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เฉพาะในแหล่งมรดกที่กำหนดไว้แต่เพียงเท่านั้น แต่ขยายขอบเขตออกไปทั้งทางกายภาพและไม่ใช้กายภาพ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นตัวแทนของผลประโยชน์ร่วมกันของสังคมและชุมชน ความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมการปกป้อง ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นหนึ่งในความท้าทายที่สำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลงภารกิจกระบวนการอนุรักษ์มรดกโลก สิ่งนี้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงจากการขึ้นทะเบียนแบบดั้งเดิมไปสู่การทำแผนที่คุณค่าที่แสดงออกถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกันของมรดกโลกกับชุมชนรวมถึงคุณค่าอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในมิติของการพัฒนาอย่างยั่งยืน สำหรับผู้ที่ทำงานด้านการอนุรักษ์ในทุกระดับและทุกภาคส่วน จะต้องเปลี่ยนแปลงการทำงานตั้งแต่ในระดับปฏิบัติงานที่เป็นงานประจำไปสู่งานที่มีคาดหวังที่มากขึ้น มีภาระผูกพันที่มากขึ้น และผลลัพธ์ที่มากขึ้น การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้าน ภายใต้วาทกรรมอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมซึ่งได้รับการยอมรับว่าต้องมีส่วนร่วมของประชาชนจำนวนมากและหลากหลายในกระบวนการตัดสินใจ (Katriina & Inger, 2014) วิธีการที่ดีที่สุดในการจัดการแหล่งโบราณคดีที่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และภูมิทัศน์ชุมชน ควรทำได้ด้วยระบบการจัดการแบบมีส่วนร่วมจากประชาชน (Taruvinga, 2007) การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้านภายใต้วาทกรรมอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก ซึ่งได้รับการยอมรับว่าต้องมีมีส่วนร่วมของประชาชนจำนวนมากและหลากหลายในกระบวนการตัดสินใจ (Katriina & Inger, 2014) การมีส่วนร่วมขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การบริการสาธารณะที่มีความสำคัญต่อการบริหารท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (Puang-ngam, 2000) สร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการมรดกโลกในพื้นที่ตามกระบวนการที่คนใหม่สำหรับพื้นที่คุ้มครอง (Phillips, 2002) การวางแผนการจัดการพื้นที่คุ้มครอง (Thomas & Middleton, 2003) และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการมรดกโลก (UNESCO, 2013) กระบวนการที่มุ่งเน้นไปที่การมีส่วนร่วมภาคประชาชนในการดำเนินงานที่สำคัญในการอนุรักษ์ซึ่งเป็นพื้นที่คุ้มครอง การอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกได้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการทำงานที่ครอบคลุมพื้นที่คุ้มครอง และยอมรับว่าพื้นที่คุ้มครองต่าง ๆ และจะต้องแสดงออกให้ครอบคลุมในบริบทที่กว้างขึ้นโดยศูนย์มรดกโลกและคณะกรรมการโลก เพื่อพื้นที่คุ้มครองได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทาง เครื่องมือ และวิธีการที่สามารถปรับใช้ได้ ให้กับผู้นำที่ในการบริหารจัดการเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการแหล่งมรดกโลกที่ถูกกลั่นกรองจากประสบการณ์การทำงานในแหล่งมรดกโลก (Brown & Hay-Edie, 2013) โดยการทำความเข้าใจว่าองค์ประกอบทั้งของกรอบการประเมินมีความคล้ายคลึงกับแนวทางที่ใช้อยู่แล้วในการประเมินพื้นที่คุ้มครองทางวัฒนธรรม (Brown & Hay-Edie, 2013) แต่เป็นการเติมเต็มช่องว่างของการจัดการที่ต้องได้รับการพิจารณาในฐานะของเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลของระบบการจัดการ โดยเฉพาะคนในท้องถิ่นควรได้รับการพิจารณาให้เป็นกลุ่มผู้มีส่วนร่วมกับในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกให้คงอยู่ในพื้นที่ ประชาชนเหล่านี้คือกลไกสำคัญที่จะเก็บรักษาลักษณะทางกายภาพมรดกโลกไว้ (Tansukanun, 2019) จึงต้องมีนโยบายการพัฒนาที่สมดุล รวมถึงกลยุทธ์และเครื่องมือในการดำเนินการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก เริ่มจากโครงการริเริ่มความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์จากการมีส่วนร่วมของประชาชน (Albert, 2012) ซึ่งได้พัฒนาตามแนวความคิดที่ตอบสนองต่อการแลกเปลี่ยนและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับมรดกโลก การใช้ทรัพยากรที่ยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ในระยะยาว รวมทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศระหว่างสถาบัน องค์กรและบริษัทต่าง ๆ (UNESCO, 2007)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมด้านการเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางนั้น เริ่มจากกระบวนการให้คุณค่าการอนุรักษ์สืบสาน เปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ถึงคุณค่าของแหล่งมรดกโลก การเปลี่ยนแปลงภารกิจกระบวนการอนุรักษ์มรดกโลก ไปสู่การเปลี่ยนแปลงจากการขึ้นทะเบียนแบบดั้งเดิมไปสู่การทำแผนที่คุณค่าที่แสดงออกถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกันของมรดกโลกกับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้าน ภายใต้วาทกรรมอนุรักษ์มรดกโลก การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกที่มีความสำคัญต่อการบริหารท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คนในท้องถิ่นควรได้รับการพิจารณาให้เป็นกลุ่มผู้มีส่วนร่วมกับในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกให้คงอยู่ในพื้นที่ จึงต้องมีนโยบายการพัฒนาที่สมดุล รวมถึงกลยุทธ์และเครื่องมือในการดำเนินการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก เริ่มจากโครงการริเริ่มความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์จากการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับมรดกโลก การใช้ทรัพยากรที่ยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ในระยะยาว รวมทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศระหว่างสถาบัน องค์กรและบริษัทต่าง ๆ

บทสรุป

การมีส่วนร่วมในพุทธรัฐศาสตร์ในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้เขียนมีสรุป ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ภาครัฐและทุกภาคส่วนมีรูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยนำวัฒนธรรมพื้นบ้านไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ สร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในพื้นที่สืบสาน สร้างเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นหรือการส่งเสริมการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม รวมทั้งภาครัฐมีการกระจายอำนาจให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการส่งเสริมกระบวนการอนุรักษ์ พัฒนา สืบสานมรดกวัฒนธรรม มีการกำหนดวิธีการในการบริหารจัดการมรดกท้องถิ่นด้วยนโยบายและกลไกการบริหารจัดการวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะส่งเสริม สนับสนุน และมรดกวัฒนธรรมของตนเอง มีระบบในการส่งเสริมและสนับสนุนให้พลวัตรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามหลักพุทธรัฐศาสตร์ในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมชุมชนในกิจกรรมการทำบุญวันและประเพณีต่าง ๆ การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบไปด้วย พระสงฆ์ ชุมชนหรือประชาชน และหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งมีผู้สนับสนุนแนวคิดนี้คือ พระสนธิ สุจิตโต (2560) กล่าวว่า หลักการและแนวคิดการอนุรักษ์โบราณสถาน

โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ พบว่า ต้องมีการศึกษาค้นคว้าหาความจริงและเข้าใจการอนุรักษ์อย่างแท้จริงเพื่อให้เกิดความรู้ที่ถูกต้อง สามารถผสมผสานกลมกลืนจัดการทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นควรจะให้ถูกต้องมีประสิทธิภาพ มีการวางแผนอย่างรอบคอบเพื่อรักษาทรัพยากรเหล่านั้น ให้บรรลุความต้องการในอนาคตและหมายรวมถึงการป้องกัน การดูแล การรักษา เพื่อให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติอยู่คงทนต่อไป อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นศูนย์รวมและเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของพุทธศาสนิกชน ปรับปรุงเพื่อเปิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม มีการแสดงหนังใหญ่ พิพิธภัณฑศาลา ผู้ที่มาเที่ยวได้สัมผัสการพระพุทธรูปเก่าแก่สร้างสมัยอยุธยาตอนปลายภายในพระอุโบสถ และกราบสักการะหลวงปู่กล่อม

2. การมีส่วนร่วมด้านวิถีทางที่นำมาสู่รัฐศาสตร์แนวพุทธ วิถีทางที่นำมาสู่รัฐศาสตร์แนวพุทธในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั่นคือ การปกครองตามแนวพุทธในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก เน้นไปที่นักปกครองหรือผู้นำที่เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ความรู้ความสามารถมีความเป็นธรรม การแสวงหาอำนาจด้วยชอบธรรม ประพฤติคุณธรรม ตั้งอยู่ในคุณธรรม ผิดผ่นตนเองตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อให้ชุมชนในพื้นที่ปฏิบัติตาม ใช้อำนาจตามแนวพุทธศาสตร์โดยวิธีการบำเพ็ญประโยชน์ทางพุทธรัฐศาสตร์ จูงใจให้ชุมชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกด้วยหลักพุทธรัฐศาสตร์ ด้วยวิถีทางที่นำมาสู่รัฐศาสตร์แนวพุทธ ซึ่งมีผู้สนับสนุนแนวคิดนี้คือ พระมหาเดชาธร สุขขโย (2564) กล่าวว่า แนวทางการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมื่อมรดกโลก คือใช้หลัก PPC MODEL ได้แก่ P การส่งเสริม (Promotion) P จิตสำนึกสาธารณะ (Public Mind) และ C การอนุรักษ์ (Conservation) โดยนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ คือ หลักการบริหารนิยธรรม เพื่อให้เกิดการปรึกษาหารือกัน ก่อให้เกิดการอนุรักษ์และสร้างกระบวนการเรียนรู้สืบไป

3. การมีส่วนร่วมด้านภาวะผู้นำทางการเมืองท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่นจะต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง เช่น กล้าริเริ่ม กล้าคิด และกล้าตัดสินใจเพื่อส่วนรวมให้ความสำคัญกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ การสร้างเครือข่าย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การรวมกลุ่ม ความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืน การเสริมสร้างคนให้มีความรู้และคุณธรรม การมีส่วนร่วมผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นในพุทธรัฐศาสตร์ต้องเป็นคนที่ความสามารถในการมีอำนาจมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล เป็นผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรม มีความรอบรู้ มีความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความเสียสละ ไม่มีอคติ ปฏิบัติงานโดยยึดหลักกฎหมาย มุ่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมาภิบาล หลักสารณียธรรม 6 เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น และเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีในการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในสังคมในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก ซึ่งมีผู้สนับสนุนแนวคิดนี้คือ ดาริกา โพธิ์รุทข (2563) กล่าวว่า การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมส่วนมากเป็นเรื่องของรัฐและผู้นำชุมชนเท่านั้น ประชาชนในพื้นที่เป็นเพียงผู้ร่วมงานตามที่ทางหน่วยงานของรัฐหรือผู้นำชุมชนเป็นผู้จัดขึ้นเท่านั้น การริเริ่มดำเนินโครงการรวมถึงแนวคิดหรือความคิดเห็นต่าง ๆ ยังคงขึ้นอยู่กับผู้นำชุมชน สำหรับรูปแบบในการมีส่วนร่วมของชาวบ้านส่วนใหญ่ ได้แก่ การการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและการประชาสัมพันธ์งานประเพณีแก่ผู้ที่สนใจรวมถึงการสนับสนุนในทุกด้านและการเข้าร่วมงานประเพณีตามที่หน่วยงานของรัฐหรือผู้นำชุมชนได้จัดขึ้น โดยเหตุผลสำคัญที่ตัดสินใจเข้าร่วมงานของประชาชนเพราะต้องการที่จะสืบสานมรดกวัฒนธรรมที่มีให้คงอยู่สืบต่อไปยังลูกหลาน และเข้าไปมีส่วนร่วมด้วยความภูมิใจในประเพณีท้องถิ่นของตนเป็นสำคัญ

4. การมีส่วนร่วมด้านหลักพุทธธรรมประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หลักพุทธธรรมในการจูงใจให้ภาคประชาชน ภาครัฐและภาคเอกชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมตามพุทธรัฐศาสตร์ในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสในสิทธิ หน้าที่ของพลเมืองและมีเจตคติที่ดีในการอนุรักษ์และสืบสานมรดกโลกอย่างยั่งยืน ส่งเสริมประชาชนในพื้นที่ให้ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันสร้างประโยชน์ ร่วมกันแก้ไขปัญหาทางพุทธศาสนาที่เกิดขึ้น สร้างองค์ความรู้แนวพุทธศาสตร์ตามแนวคิดที่มีการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตย ซึ่งมีผู้สนับสนุนแนวคิดนี้คือ ฌปนัท พัทธกรโชติ (2564) กล่าวว่า การสร้างพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย หลักปาปนิยธรรม 3 และหลักสังคหวัตถุ 4 และหลักโลกบาลธรรม มีความเหมาะสมในการนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารความเป็นผู้นำของตนผู้ที่อยู่ร่วมกันในองค์กรได้อย่างมีความสามัคคีมีความสุข มีพลัง และที่สำคัญทุกคนในท้องถิ่นต้องมีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการทำไม่ตีเห็นประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัวเสมอ รูปแบบพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ

ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย รูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นในสภาพปัจจุบัน รูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นตามหลักปาปนิกรรม 3 รูปแบบการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นตามหลักสังคหวัตถุ 4 และ รูปแบบพุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อการสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการ

5. การมีส่วนร่วมด้านการเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง เริ่มจากกระบวนการให้คุณค่าการอนุรักษ์สืบสาน เปิดโอกาสให้ประชาชนรับรู้ถึงคุณค่าของแหล่งมรดก การเปลี่ยนแปลงภารกิจกระบวนการอนุรักษ์มรดกโลก ไปสู่การเปลี่ยนแปลงจากการขึ้นทะเบียนแบบดั้งเดิมไปสู่การทำแผนที่คุณค่าที่แสดงออกถึงการพึ่งพาซึ่งกันและกันของมรดกโลกกับชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนเกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้านภายใต้วาทกรรมอนุรักษ์มรดกโลก การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ การบริการสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกที่มีความสำคัญต่อการบริหารท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล คนในท้องถิ่นควรได้รับการพิจารณาให้เป็นกลุ่มผู้มีส่วนร่วมกับหลักในการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลกให้คงอยู่ในพื้นที่ จึงต้องมีนโยบายการพัฒนาที่สมดุล รวมถึงกลยุทธ์และเครื่องมือในการดำเนินการอนุรักษ์สืบสานมรดกโลก เริ่มจากโครงการริเริ่มความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์จากการมีส่วนร่วมของประชาชน การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับมรดกโลก การใช้ทรัพยากรที่ยั่งยืนเพื่อการอนุรักษ์ในระยะยาว รวมทั้งการสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศระหว่างสถาบัน องค์กรและบริษัทต่าง ๆ ซึ่งมีผู้สนับสนุนแนวคิดนี้คือ พระสมุห์ชัชฌนพงศ์ ปณฺญาฑุโธม (2563) กล่าวว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมจัดการด้านพื้นที่อย่างเต็มที่ ด้านการปกป้องชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมจัดการด้านการปกป้องพื้นที่ ควรจัดให้มีการพบปะกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทำความเข้าใจด้านนี้อย่างชัดเจน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมจัดการด้านนี้อย่างเต็มที่

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงเพชร ทองบริสุทธิ์. (2561). การบริหารจัดการพื้นที่มรดกโลกในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาของเทศบาลนครพระนครศรีอยุธยาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงวารสารศรีนครินทร์วิโรฒวิจัยและพัฒนา. *วารสารสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(19), 20-32.
- จรี สายจันเจียม. (2558). พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางรัฐศาสตร์. *วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 4(1), 393-401.
- ณปภัช พัชกรโชติ. (2564). *พุทธภาวะผู้นำของผู้บริหารองค์กรปกครองท้องถิ่นเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ดาริกา โพธิ์รุกข. (2563). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม : ศึกษากรณีชุมชนบ้านเขวา ตำบลเขวาอำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 39(3), 42-51.
- บริษัท โรส มีเดีย แอนด์ เอ็นเตอร์เทนเมนต์. (2565). *มรดกโลกแห่งแรกของไทย "พระนครศรีอยุธยา" (อดีตราชธานีเก่า)*. สืบค้น 15 มกราคม 2566, จาก <https://palanla.com/index.php?op=video-detail&id=67>
- ปราณี ต้นประยูร. (2561). การจัดการการท่องเที่ยวอยุธยาเมืองมรดกโลก. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(3), 182-183.
- พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุล. (2565). ภาวะผู้นำทางการเมืองเชิงพุทธเพื่อการบริหารกิจการบ้านเมือง. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(2), 263-274.
- พระครูวินัยธร อธิษฐ์สุวฑฒ. (2564). รัฐศาสตร์แนวพุทธ : วิเคราะห์ภาวะผู้นำทางการเมืองที่พึงประสงค์. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 4(2), 70-77.
- พระมหาเดชาธร สุภชโย. (2564). "การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์เมืองมรดกโลกหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว". *วารสารวิจัยวิชาการ*, 4(2), 41-48.

- พระสนธิ สุจิตโต. (2560). การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุของวัดขนอนอำเภอโพธาราม. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2) (ฉบับพิเศษ เล่มที่ 2), 531-542.
- พระสมุห์ชัชฌพงษ์ ปณัญญาวุฒ. (2563). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการพื้นที่มรดกโลกอุทยานประวัติศาสตร์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 5(2), 1-8.
- พระสิทธิ สิงหเสนี. (2562). มรดกโลกจังหวัดพระนครศรีอยุธยา : ปัญหา อุปสรรคและกระบวนการจัดการของภาคีเครือข่ายในพื้นที่. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์*, 6(3), 1267-1280.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต. (2564). *การจัดการมรดกวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา*. สืบค้น 15 มกราคม 2566, จาก <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:E-xBI3M9RMYJ>
- ไพรัช พันชมพู่. (2565). หลักรัฐศาสตร์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก: การมีส่วนร่วมทางการเมือง. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 7(1), 11-23.
- สงบ เชื้อทอง. (2555). *รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์*. สืบค้น 4 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <http://psiba.blogspot.com/>
- สุขุม นวลสกุล และคณะ. (2555). *รัฐศาสตร์ตามแนวพุทธศาสตร์*. สืบค้น 15 มกราคม 2566, จาก <http://psiba.blogspot.com/political-science-in-buddhist-approach.html>.
- หอการค้าไทย. (2564). *การมีส่วนร่วมด้านหลักพุทธธรรมประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: หอการค้าไทย.
- อภิรักษ์ จันตะนี. (2561). *พุทธรัฐศาสตร์สำหรับการส่งเสริมความมั่นคงแห่งพลเมือง*. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 10(2), 287- 296.
- Albert, M.T. (2012). *Perspectives of world heritage: towards future-oriented strategies with the five 'Cs'*. In Albert, M. T., et al. (Eds.). Paris: UNESCO.
- Brown, J. & Hay-Edie, T. (2013). *COMPACT: engaging local communities in stewardship of World Heritage*. New York: United Nations Development Programme.
- Katriina, S. & Inger, S. (2014). Exploring the scientific discourse on cultural sustainability. *Geoforum*, 51(2), 213.
- Phillips, A. (2002). *Management guidelines for IUCN category V protected areas: protected landscapes/seascapes*. Cambridge: IUCN.
- Puang-ngam, K. (2000). *Karn pokkhong thongthin Thai*. Bangkok: Winyuchon.
- Tansukanun, P. (2019). Phuentee nai chiwit pracham wan khong chumchon lawaek ban nai khet kamphaeng mueang Chiangmai. *Journal of Environmental Design*, 6(2), 85.
- Taruvinga, P. (2007). *Community participation and rock art management in Zimbabwe*. Massachusetts: Addison Wesley.
- Thomas, L. & Middleton, J. (2003). *Guidelines for management planning of protected areas*. Retrieved January 26, 2023, from <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/PAG-010.pdf>
- UNESCO. (2007). *World heritage: challenges for the millennium*. Paris: World Heritage Centre.
- _____. (2013). *Managing cultural world heritage*. Paris: World Heritage Centre.